

למי יש יותר נפש?

"רכבת שלג" של הסופר המסתורי טל יעקב משתמש באלימות קיצונית כמכשיר להרחבת האנושיות • זוהי יצירה שהיא יהלום בלתי מלוטש, המעוררת מחשבה עמוקה על הייצוג הספרותי של הגוף

קרב דותן

לספר "רכבת שלג" הגעתי בדרכים לא מקובלות, במקרה, מפה לאוזן. אין מאחוריו הוצאה גדולה או מנגנון יחצני. הוא לא נמכר ברשתות הגדולות, רק באינטרנט, ואולי בכמה חנויות פרטיות. אין מאחוריו אפילו מחבר ממש: טל יעקב הוא שם בדוי. הוא יצא לאור בהוצאת הספרים החדשה "עורבים" שעוד לא הספיקה להקים אתר אינטרנט; ייסד אותה הסופר והמשורר רון דהן, במיוחד כדי להוציא את הספר הזה. הוא הראשון והיחיד לעת עתה בהוצאה.

אני כותבת את כל זה, כי חרף הדרך הבלתי מנוכשת אליו, הספר הזה הוא מה שמכנים בקלישאה הביקורתית "יהלום בלתי מלוטש", כזה שהגולמיות רק מוסיפה לו יופי. זו כתיבה שלא מחפשת להבריש את עצמה בציפוי הלכה הנוצץ של ספרותיות מהוגנת. היא מביאה אל הסיפור העברית עולם קיצוני ואלים שנדיר למצוא כמותו זו כתיבה שמציבה במרכזה את הגוף, עלוב ופצוע ומתאוה – ללא עלי התאנה שמסתיימים את מבושיו בדרך כלל – ומתוכו היא יוצאת אל האזורים הפצועים ביותר של הנפש, כדי להבקיע מחדש אל הרגש החי.

גרעין הסיפור מינימלי. זהו מפגש בין שניים, טל ויאקוב (יחד מרכיבים שמותיהם את שמו הבדוי של הסופר). הראשון עובד ב"ארגון" – ארגון ביטחוני בדמות המוסד – ויוצא בשליחותו לפי עולות מסוכנות בעולם; לרצוח אנשים זה חלק מעבודתו. השני הוא זונה. הם נפגשים בארץ קרה חסרת שם, כמה שעות לפני טיסתו של הרוצח חזרה ארצה. לפני הטיסה הוא מבקש מאישה אחת, מעובדי דות הארגון, לארגן לו פורקן. הוא צריך מכות. מכאן שני הגברים ממשיכים לבד. מלבד האישה שהפציעה בפתחה להרף עין לא יפיעו עוד נשים בספר.

השניים יתגוששו זה בזה במסכת מתמשכת של מכות ודם וגוף

שמגיע אל קצה היכולת. רוב הזמן הם יהיו לברם, במסע הישרדות ארוך על פני מרחבים שוממים של שלג, סגורים יחד כמו בחדר עיניים, מחליפים מענה ומעונה, חוקר ונחקר. הספר כולו, שהוא למעשה יותר נובלה מרומן, ערוך מבנית כזירת דו־קרב בעשרה חלקים – עשרה פרקונים שהם עשרה סבבים קצרים של אלימות – שבכל אחד מהם האלימות מתגלגלת בצורות שונות: אלימות לשם אלימות, מין כאלימות, אלימות כאהבה.

למרות חילופי המקומות בין מין ואלימות, זאת לא ספ־רות סאדו־מאזו מסוג "סיפורה של או". אין כאן את המיחות התיאטרליות שדורש המזוכיסט להקים למען סיפוק צרכיו; אין מילות קוד וגבולות בטוחים; האלימות היא תכלית בפני עצמה, לא מכשיר של עונג מיני. זאת גם לא אלימות אקסטרווגנטית בסגנון טרנטינו, שמחפשת את הספקטקל של הדם ושל הגוף השותת. הגיבור מחפש לקבל מכות לא פחות מאשר לתת אותן, הוא רוצה להיפסיד, לאצור את הכאב בגופו. על אף ריבוי התיאורים הגרפיים, האלימות כאן נחוות קודם כל מבפנים, מנקודת מבטו של הגוף הסופג.

כך מתחיל הסבב הראשון ביניהם, קצת אחרי הפתיחה: "הוא ניסה להבין את גבולות הכאב שלי באמצעות אגרוף מדויק לבטן, הערכתי את המקצועיות של המכה. התקפתי ללא קול וקרטתי על הרצפה, ונתתי לו לבעוט לי בצלעות. הבטתי בו בעיניים פקוחות כשהוא עשה את זה. הוא הוסיף גם בעיטה בבטן. הגוף שלי התכדרר מעצמו כדי להכיל את הכאב. עכשיו כבר מילא הכאב את כולי, והניח לי להתרכז רק בהריפות שלו. הוא בעט בי שוב ואז חיכה. זה לא היה מעניין אם הוא היה מנצח מהר כל כך... הייתי צריך לקום ולהחזיר מכות. זה בסדר, גם להכות זה כואב. פרקי הידיים מרגישים במכה שנתנו וגם שומרים על עצמם סימנים. לפעמים זה הכאב היחיד שאני נאלץ להסתפק בו."

לומר שזה לא ספר קל יהיה אנדרסטיימנט. אבל "רכבת שלג" לא מחפש את ההתרסה כדי לזעזע ולהמם את קוראיו; אם הוא מעמיד

ספר זה יכול להיקרא כ"תרפיה באלימות". מתוך "מועדון קרב" (2000)

במבחן את גבולות הסיכולת של הקוראים שלו, זה מתוך תקווה כמו־סה שיעמדו בו, שישדרו אותו. לפעמים יש הרגשה שהמספר משתמש בקורא שלו כפסיכולוג, שבו הוא מטיח את תכניו הבלתי מתעכלים כדי שיוכיח לו שהוא אנושי, שהוא אפשרי, שאפשר להכיל אותו. מבחינה זאת, ספר זה יכול להיקרא כ"תרפיה באלימות", כניסיון לפגוש את החלקים החייתיים בנפש, ולהרחיב את גבולות האנושי. האלימות שהמספר משיח על עצמו חיונית לאיזון הנפשי שלו: הכאב הגופני מאפשר לו לאזן במשהו את פצעי הנפש, והוא חלק מתהליך ההחלמה מטראומה שעבר. בקריאה כזו אפשר להבין גם את המבנה הזוגי הקלאוסטרופובי של הספר – מענה ומעונה, חוקר ונחקר, הסגורים יחד לאורך סדרת מפגשים קצרים – כמעין אילוסטרציה של טיפול קליני.

זו לא הקריאה המטאפורית היחידה האפשרית כאן. המבנה האני־גמטי, הפתוח, של הנובלה הזאת – שמתרחשת במקום לא ברור, בין דמויות שמגלות את הפצעים התתי־קרקעיים שלהן אבל מסתירות

הרבה מפני השטח – מזמין את הקורא להמיר את האלימות והמין למישורים סובלימטיביים יותר: פסיכולוגיים, פוליטיים, פנטסטיים. במידה מסוימת, הספר עצמו בורח בסופו מפני הנוכחות המטרדית של הגוף הרעב לאלימות, המעונה, הסתום, אל מבנה פרשני ועלילתי שממסגר אותו (ולא אוסיף בשביל לא לעשות ספוילר).

הבריחה הזאת אל פתרון ממסגר היא בעיני חלק מהגולמיות של "רכבת שלג"; לעומת זאת, כוחו של הספר הוא בהנחתו של הגוף פני העולה על גדותיו, המחפש להרגיש את עצמו כנגד גבולותיו, ומאתגר את ההיררכיה המופנמת בדרך כלל בספרות בין גוף ונפש. הוא עשוי להזכיר לנו כמה עסוקה הספרות בהסוואתו של הגוף על מופעיו החווייתיים העשירים ומה אנהנו מפסידים כשאנהנו מצנזרים אותו לכדי נוכחות מטושטשת וקצוצת כנפיים; הוא עשוי להזכיר לנו שלא בטוח למי יש יותר עומק, רגש, זיכרון, תושייה; לא ברור למי יש יותר נפש – לגוף או לנפש. ●

רכבת שלג / טל יעקב; עורבים, 148 עמ'